

חומש הראי"ה

בראשית

בראשית



## חומש הראי"ה

ליקוט מכתבי  
הרב אברהם יצחק הכהן קוק  
והרב צבי יהודה הכהן קוק  
על סדר פסוקי התורה

בראשית

בעריכת  
יאיר רמר חגי לונדין

הוצאת ישיבת אור וישועה, חיפה

# פתח דבר

וּמְרַשְׁמֵי מַחְשְׁבוֹתַי,  
שֵׁיתְקַבְּצוּ לְעֵדְרִים,  
יִלְקַחוּ אוֹתֵיּוֹתַי,  
וְהָיוּ לְמֵאמָרִים.

וְהַמֵּאמָרִים בְּחוֹבֶרֶת  
יִהְיוּ לְסִפְרִים,  
וְהַסִּפְרִים בְּכָל קֶרֶת  
יִהְיוּ נִפְזָרִים.

(אורות הראי"ה, עמ' כד)

ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. בשבח והודיה לד' יתברך מוציאים אנו לאור ליקוטים מכתביו של הכהן הגדול, מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, על חמישה חומשי תורה – פרשה פרשה על סדרה. רבות עמלנו ויגענו להוציא דבר מתוקן ונאה ויהי רצון שלא תצא תקלה מתחת ידינו.

## מטרת הליקוט

הרב זצ"ל, בהקדמה לדרשותיו על פרשיות השבוע בספרו "מדבר שור", מציין כי רצונו מלכתחילה היה לפרסם 'הגיוני דעות ורעיונות ישרים' מבלי לעורכם דווקא בתור דרושים הסובבים סביב הפסוקים ומדרשי חז"ל; זאת, מפני שמטרתו "להיות הקורא מתבונן בעומקם של הדברים והרעיונות החדשים, ולא לשום את כל מבטו אם הדברים מחודדים בהתכונם בתוך המאמרים שעליהם חידשתים". קיים חשש שהצמדת רעיונות רוחניים לפסוקים ואגדות חז"ל תגרום ללומד לעיין פחות בדברים עצמם ולעסוק יותר בקשר שבין הרעיון לפשט הפסוק והמדרש. ייתכן כי זו אחת מן הסיבות עבורן כתב הרב את רוב כתביו בפסקאות ובמאמרים 'מופשטים' ולא על סדר פסוקי התורה ומדרשי חז"ל, להוציא ספרים כדוגמת "עולת ראייה", "מדבר שור" ו"עין איה". ואכן, כמאה שנה לאחר כתיבת הדברים, ניתן לראות בברור כי הגיוני מחשבותיו של הרב מילאו ספרים רבים ורעיונותיו הודפסו ונפוצו בכל קצווי ארץ.

אף על פי כן מצאנו צורך, בעידודם ובברכתם של רבותינו, להוציא לאור לקט מכתבי הרב על סדר חמישה חומשי תורה משתי סיבות עיקריות: הראשונה, היא הצימאון להארותיו של הרב במפגשנו עם פסוקי התורה. כתלמידי בית מדרשו, בלמודנו את החומש מתעורר פעמים רבות הרצון להאיר, ולו במעט, את הנושא המוזכר בפרשה מתוך דבריו של הרב, ועד כה לא נמצא חיבור המלקט באופן שיטתי מכל כתביו שיצאו לאור, את הפסקאות היכולות לעזור בכך. הסיבה השנייה היא הרצון להרחיב את מעגל העוסקים בתורת הרב על ידי יצירת נקודת מפגש נוספת עם דבריו, שכן הלומדים הרבים את פרשיות השבוע והמעיינים בפרשנים, יוכלו מעתה לצרף ללימודם גם את דברי הרב זצ"ל.<sup>1</sup>

## חומש הראי"ה

ליקוט מכתבי  
הרב אברהם יצחק הכהן קוק  
והרב צבי יהודה הכהן קוק  
על סדר פסוקי התורה

עורכים: יאיר רמר וחגי לונדין  
עורכי משנה: דוד לוי וצבי נגלר  
הגהה: מיכאל לוצקי וארנן מייסלס  
עימוד ועיצוב: נריה לוי

דואקוד 328-1168  
מהדורה ראשונה  
אלול ה'תש"ע  
נדפס בישראל

בעריכת ספר זה הושקעו ממון רב ויגיעה רבה. על כן, לפי דין תורה, ולהבדיל – לפי החוק הבינלאומי, אסור לשכפל, להעתיק, לצלם, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לסדר או לקלוט בכל דרך ובכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר, כל חלק שהוא מתוכן ספר זה. וכבר כתבו והורו גדולי הדורות, שהעובר על אזהרה זו ומסיג גבול המדפיסים – עובר על איסור גזל, ואסור לסייע בידו ולקנות ממנו. השימוש במהדורה זו באחד מן האופנים הללו מותר רק ברשות מפורשת בכתב מבעלי הזכויות, "ושארית ישראל לא יעשו עוולה".



הוצאת ישיבת "אור וישועה", הוצאת "מעבור הארץ" והוצאת ספריית בית-אל  
כתובת: פינת טרומפלדור-חניתה, נווה-שאנן, חיפה, מיקוד: 31034  
דוא"ל: humash@orvishua.org.il טלפון: 04-8121048/9, פקס: 04-8121043

הפצה ראשית: ספריית בית-אל ת.ד. 16041 ירושלים 91160  
www.BeitEl.co.il 1-801-700-201

תרומות או בקשות לשימוש במהדורה זו – נא להפנות לאחת מן הכתובות הללו.  
תיקוני טעויות והצעות לשיפור יתקבלו בברכה בדוא"ל: beer.kook@gmail.com

1 ראו כמובן לציין כי העמידה השלמה על משנתו של הרב קוק, שאיננה אוסף של רעיונות ופירושים נקודתיים אלא מסכת שלמה המביטה במבט רחב וכולל – תעלה רק מלימוד מסודר, שיטתי ומעמיק בכתביו כולם.

## צורת העריכה

בכדי שהלקט לא יאבד את מטרתו המקורית, ויהיה נגיש, קצר יחסית, ויוכל לשמש מעגלים רחבים יותר ויותר של הצמאים לתורתו של הרב – צורת העבודה הייתה כדלקמן: א) כנדבך ראשון הבאנו את אותן פסקאות שנאמרו בהתייחסות מפורשת לפשט הפסוקים; עליהן, כנדבך שני, הוספנו פסקאות שהקשר שלהן לפסוקים ברור גם אם לא מפורש; וכנדבך שלישי הוספנו פסקאות שבעקבות קריאתן מתעמקת ההבנה בזיקה ישירה לפשט הפסוק.

ב) אף מתוך הפסקאות שראינו לנכון לציין, על הדף עצמו הודפסו רק הישירות ביותר. פסקאות נוספות הקשורות בעקיפין לפסוק הובאו בציון מקורן במקומות המתאימים, תוך פירוט הנושא בו הן עוסקות. ואף כאן ניסינו להביא רק פסקאות שייחוסן לפסוק יהיה מובן ללומד במבט ראשוני, שאם לא כן לא יהיה לדבר סוף; כמו כן ניסינו שלא להעמיס על הקורא, והשתדלנו שהפסקאות המודפסות לא תהיינה ארוכות, כך שלעיתים ישנן פסקאות, שהבאנו מתוכן רק את השורות הרלוונטיות. כשהבאנו פירושים מתוך דרשות ארוכות, השתדלנו לפרק את הדרשה ולהביא את ענייניה לפי סדר הפסוקים, ואנחנו תפילה שלא נגענו בתוכן הדברים בעריכה זו. קריטריון נוסף היה בהירותה של הפסקה, ניסינו להביא בדף המודפס דווקא את אותן הפסקאות שסגנוןן הוא בהיר יחסית על מנת להקל על הלומד. פסקאות ארוכות ובעלות סגנון מופשט יותר – הובאו על פי רוב רק בציון מקורן, בפסוקים המתאימים. במקרים מועטים הבאנו פסקה אחת במקומות שונים, הכל לפי הצורך.

## הוספות

מתוך רצון להיפגש מפגש מלא עם הרב ותורתו, צרפנו לדברי הרב גם את דברי בנוֹממשיכו רבנו הרב צבי יהודה זצ"ל מן הספר "שיחות הרב צבי יהודה" בעריכת הרב שלמה אבינר שליט"א. משם הבאנו רק את אותן נקודות הנוגעות ישירות בפשט פסוקי הפרשה. כך, שמתוך שיחה ארוכה שעסקה בעניינים רחבים, נלקחו מספר שורות המתייחסות ישירות לפירוש הפסוקים, ולעיתים ערכנו את הדברים מעט שונה מהנדפס. את דברי הרב צבי יהודה הבאנו לצד דברי הרב, והם הודפסו בכתב מעט שונה תחת הכותרת "הרצי"ה".

כמו כן הוספנו מפתח עניינים בסוף החומש, להקל על המעיינים למצוא את מבוקשם.

את הכל הוצאנו במהדורה מאירת עיניים בצמוד לפסוקי התורה, תרגום אונקלוס ופירוש רש"י – על מנת לאפשר לאוהבי התורה והחפצים בהגדלתה והאדרתה לעסוק בה בהרחבת הלב והדעת.

## המקורות לליקוט

המקורות מהם הבאנו את הפסקאות נאספו כמעט מכל ספרי הרב ודבריו שהתפרסמו עד עתה. מספר "שמועות הראי"ה" שבו סוכמו שיחותיו של הרב בסעודה שלישית לא הבאנו מובאות. בעזרת ד' הדברים יצאו בעתיד כספר בפני עצמו.

## שלמי תודה

רבים רבים סייעו לנו במלאכת קודש זו וכולם יעמדו על הברכה; במיוחד נציין את הרבנים הגאונים הרב אליהו רחמים זייני שליט"א, ראש ישיבת חיפה ורב הטכניון; הרב שלמה אבינר שליט"א, רב היישוב בית אל וראש ישיבת עטרת כהנים; והרב אליעזר ולדמן שליט"א, ראש ישיבת ניר קריית ארבע – ששימשו כ'ועדה מייעצת' שפיקחה על המפעל והכריעה במקומות בהם העניינים היו מוטלים בספק.

השותפים במלאכת איסוף החומר היו רבני ותלמידי ישיבת ההסדר חיפה 'אור וישועה': הרב אסף רונס, הרב אריה יואלי, יואב בן חיים, שקד בן סימון, אוריה בן עזרא, אביה יקותיאל, עדיאל כהן, אלעזר לדרר, אלי צ'רניבסקי.

כמו כן נעזרנו בעבודות איסוף קודמות, במיוחד של הרב אסף אורנשטיין מהיישוב מעלה לבונה ועליה צורפו עבודותיהם של הרב שרגא סטרוז' מהיישוב כוכב השחר והרב משה צוריאלי שליט"א ותודתנו נתונה להם.

על מלאכת ההגהה וציון המקורות הופקדו הרבנים מיכאל לוצקי וארנן מייסלס שעשו מלאכתם נאמנה על מנת שהדברים יצאו מתוקנים ומדויקים.

על מלאכת העימוד המורכבת, עיצוב הכריכה וההורדה לדפוס הופקד ר' נריה לוי והפליא לעשותה, כדרכו.

במהלך העבודה נעזרנו רבות בתוכנת כתבי הרב קוק שהוציא הרב דב גולשטיין ואנו מודים לו על כך. תודה מיוחדת לבחורים החשובים, תלמידי ישיבת חיפה, ר' דוד לוי ור' צביקה נגלר ששימשו כעורכי משנה למפעל כולו ובידיהם הופקד חלק גדול ממלאכת האיסוף, הכנסת החומר לקבצי מחשב והעריכה הראשונית. וכן לאלעזר ציפורי ושמואל דוד יצחק לסרי תלמידי הישיבה קטנה 'מורשה' שבירושלים, שהדפיסו את הקבצים הראשונים של ליקוט זה. כמו כן יעמוד על הברכה ר' ישי בוצחק, מנכ"ל ישיבת 'אור וישועה' שריכז את המפעל על צדדיו השונים. ישלם להם ד' שכרם מן השמים.

שגיאות מי יבין, מנסתרות נקנו. מעצם טבעו של מפעל גדול מסוג זה שעלול הוא לטעויות ולשיקול דעת שונה בין לומדי כתבי הרב ולכן אנו מבקשים מכל המוצא פגם בעבודתנו או המכיר פסקאות נוספות שהיה ראוי להביאן – להעיר ולהאיר את עינינו על הדבר בכתובת: beer.kook@gmail.com ובעז"ה נתקן זאת במהדורות הבאות.

יהי רצון שבהוצאה זו נהיה שותפים למימוש רצונו של הרב זצ"ל שמחשבותיו יתבדרו בכל אפסי ארץ וירוממו את שם ד', ישראל ותורתו; ובתקופה זו הזקוקה כל כך להארת מוחין דגדלות – יקימו הן לתחייה את כל המחשבות והרצונות לגאולתן השלמה.

יאיר רמר – חרשה ת"ו

חגי לונדין – חיפה ת"ו

ג' אלול ה'תש"ע,

שבעים וחמש שנה להסתלקותו של הרב

## ביבליוגרפיה וצורת הסימון

**אגרות הראיה** (א-ד), הוצאת מוסד הרב קוק, כרכים א-ב: תשכ"ב. כרך ג: תשכ"ה. כרך ד: תשד"ם (מסומן על פי כרך ועמוד)

**אוצרות הראי"ה**, הוצאת ישיבת ההסדר ראשון לציון, תשס"ב. (מסומן על פי כרך ועמוד)  
**אורות**, הוצאת מוסד הרב קוק, תשכ"ג (מסומן על פי העמוד בספר)

**אורות הקודש** (א-ד), הוצאת מוסד הרב קוק, כרך א: תשכ"ג. כרכים ב-ג: תשכ"ד. כרך ד: תש" (מסומן על פי כרך ועמוד)

**אורות התשובה**, הוצאת מוסד הרב קוק, תשמ"ה. (מסומן על פי פרק ופסקה)

**אורות התורה**, הוצאת מוסד הרב קוק, תשמ"ה. (מסומן על פי פרק ופסקה)

**באורי הראי"ה**, פרקי אבות, הוצאת מכון הרצי"ה, תשס"ו. (מסומן על פי העמוד בספר)

**חזון הצמחונות והשלום**, הוצאת בניין התורה, תשס"ט. (מסומן על פי הפרק)

**מאורות הראי"ה א**, הגדה של פסח, הוצאת מכון הרצי"ה, תשנ"ו. (מסומן על פי העמוד בספר)

**מאורות הראי"ה ב**, שבועות, הוצאת מכון הרצי"ה, תשנ"ד. (מסומן על פי העמוד בספר)

**מאורות הראי"ה ג**, ירח האייתנים, הוצאת מכון הרצי"ה, תשנ"ה. (מסומן על פי העמוד בספר)

**מאורות הראי"ה ד**, חנוכה, ארבע פרשיות ופורים, הוצאת מכון הרצי"ה, תשנ"ה. (מסומן על פי העמוד בספר)

**מאמרי הראיה**, ירושלים, תשד"ם. (מסומן על פי העמוד בספר)

**מדבר שור**, הוצאת מכון הרצי"ה, תשנ"ז. (מסומן על פי העמוד בספר)

**מוסר אביך**, הוצאת מוסד הרב קוק, תשמ"ה. (מסומן על פי פרק ופסקה)

**עולת ראיה**, הוצאת מוסד הרב קוק, תשכ"ג. (מסומן על פי העמוד בספר)

**עין איה, ברכות א**, הוצאת מכון הרצי"ה, תשנ"ה. (מסומן על פי מסכת, פרק ופיסקה)

**עין איה, ברכות ב**, הוצאת מכון הרצי"ה, תשס"ז. (מסומן על פי מסכת, פרק ופיסקה)

**עין איה, שבת א**, הוצאת מכון הרצי"ה, תשנ"ד. (מסומן על פי מסכת, פרק ופיסקה)

**עין איה, שבת ב**, הוצאת מכון הרצי"ה, תש"ס. (מסומן על פי מסכת, פרק ופיסקה)

**פנקסי הראי"ה א-ב**, הוצאת מכון הרצי"ה, כרך א: תשס"ח. כרך ב: תשע. (מסומן על פי העמוד בספר)

**קבצים מכתב יד קדשו א-ב**, ירושלים, כרך א: תשס"ו. כרך ב: תשס"ח. (מסומן על פי העמוד בספר)

**ראש מילין**, הוצאת מכון הרצי"ה, תשמ"ז. (מסומן על פי העמוד בספר)

**שיחות הרב צבי יהודה, בראשית-דברים**, ירושלים, בראשית: תשנ"ג. שמות: תשנ"ח. ויקרא: תשנ"ט.

במדבר: תשס"ב. דברים: תשס"ה. (מסומן על פי העמוד בספר)

**שמונה קבצים**, ירושלים, תשס"ד. (מסומן על פי קובץ ופיסקה)

ב"ה,

הרב שאר"ישוב כהן

## תורת הראי"ה

שמחתי באומרים לי כי הולך ונערך בתוככי עירנו, עיר הקודש חיפה של מעלה "חומש הראי"ה" - ליקוטים מכתביו של אור ישראל וקדושו הכהן הגדול מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, ערוכים ומסודרים על סדר פרשיות התורה שבכתב, פרשה פרשה על סדרה ופסוק פסוק על מכונן - על חמישה חומשי תורה.

דברי הגות קודשו של מרן הרב זצ"ל, נותנים ביד הקורא והמעייין בפרשיות השבוע, בבחינת "שנים מקרא ואחד תרגום" - פתחים לפרד"ס התורה שבכתב והתורה שבע"פ על מנת שיוכל להכנס בהם לפני ולפנים, למזג ולאחד תורה שבכתב עם תורה שבע"פ, באופן מופלא ומרתק.

כבר מו"ר הגה"צ הרב צבי יהודה זצ"ל, הלך בדרך זו, בהכינו לדפוס את סידור "עולת ראיה", שכידוע מרן הרב זצ"ל התחיל להכינו על הסדר ולא הגיע רק עד תחילת תפילה של שחרית, בפסוקי דזמרה, ומ"אשרי יושבי ביתך" כבר ערך וליקט מתוך כתביו בנו הגדול זיע"א. אלא שהקפיד לציין את המילה "ליקוטים", בכותרת של כל עמוד ועמוד. של שני הכרכים שערך והוציא לאור. (חוץ מכמה דפים שתפילה של שבת שכנראה סודרו ונכתבו ע"י מרן הרב זצ"ל בעצמו) ברור שליקוט זה - "חכמה הוא ואינו רק מלאכה" ועריכתו היא מעשה של יצירה ממש. שהלא, בעריכת כתבי-הרב. עסקו על פי הוראותיו של מרן הרב זצ"ל, גם אבי מורי מרן הרב הנזיר הקדוש זיע"א וגם בנו יחידו של הרב הלא מרן ראש הישיבה הגרצ"י הכהן זיע"א. שניהם הקפידו להזכיר בשיחותיהם והרצאותיהם, כי הם עושים רצונו ושליחותו של רבם הגדול - שברך על עבודתם עבודת הקודש, וסמך עליהם בעבודת היצירה שלקחו על עצמם במסירות נפש ממש.

יישר כוחם של עורכי "חומש-הראי"ה", הממשיכים דרך זו. הלא הם ידי"נ הרה"ג חגי לונדין שליט"א ר"מ בישיבת ההסדר "אור וישועה" פעיה"ק חיפה וחברו הרה"ג יאיר רמר שליט"א רבה של חרשה בנו של ידי"נ הרה"ג ר' אברהם רמר זצ"ל מחשובי נאמני בית מדרשנו, שזכה לשמש בקודש את רבותינו תלמידי הרב זצ"ל ונלקח לישיבה של מעלה בעצם ימיו - זכותו תגן על כל בית משפחתו ויור"ח ועל כל תלמידיו וההולכים בדרך, שערכו בטעם רב את האוסף של הקטעים והמאמרים מכתבי מרן זצ"ל. כן יתברכו מן השמים התלמידים בני החבורה הקדושה של תלמידי ישיבת "אור וישועה" הנזכרים בהקדמה - שעסקו במלאכת קודש זו, יישר כחם. העורכים שליט"א צרפו לליקוטיהם את החומר הרב שנאסף ע"י הרה"ג אסף אורנשטיין מהישוב מעלה לבונה והרה"ג שרגא סטרוז' שליט"א מהישוב כוכב השחר וידי"נ הרה"ג מוה"ר משה צוריאלי שליט"א, שידיו רב לו בחקר לימוד וסידור משנת הרב. יישר כחם ויעמדו כולם על הברכה.

ואפריזן נימטי לידידנו הנעלה, הרב הגאון מוה"ר אליהו רחמים זיני שליט"א, ראש ישיבת חיפה ורב הטכניון, שבזכותו ובזימתו ומכח-כוחו זכתה עירנו חיפה לכמה מפעלי קודש. אשריו שזכה וזיכה ומזכה את הרבים - ותעמוד לו זכות הרבים, לשלום, ולהביא ברכה והצלחה במעשי ידיו ומפעלותיו בקודש, ויקויים בו: "וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים, ירוצו ולא ייגעו ולאו ייעפו".

\*

ירשה לי לספר בזאת מעשה שהיה בי, כד הוינא טליא, בילדותי, שזכיתי לחסות בצלו של מרן הרב זצ"ל. לעתים קרובות היה כ"ק אאמו"ר זצ"ל לוקח אותי אליו בסופי שבוע, על פי רוב ביום חמישי בערב או ביום ששי עש"ק, ורב היה משתעשע בי ומדי פעם שואל אותי "מה למדתם השבוע בתלמוד

תורה" ונהנה לשמוע תשובותי, בבחינת "פסוק לי פסוקך".

זכור לי מה ששמעתי מהורי זצ"ל על שאלה ששאלתי את הרב בענין פרשת "בראשית" - מעשה שדומני שיש בו ענין לרבים.

מפי הורי זצ"ל שמעתי: שמעשה שהיה כך היה: אבא מארי זצ"ל לקחני ל"בית הרב". הרב ישב בחדרו הקטן על הכסא (הכורסא) המתנועע שלו והגה בעיון בספר. כשנכנסנו, קרא אותי הרב אליו והושיבני על ברכיו ושאל "נו מה למדתם השבוע? עניתי: חומש. שאל הרב: איזו פרשה? עניתי עוד הפעם "חומש". שאל הרב עוד הפעם: איזו פרשה? עניתי "בראשית". אז שאל הרב: "ואתה מבין את הכל, אולי יש לך איזו שאלה?" שתקתי. אז שאל הרב עוד פעם ואמר "נו, נו, אל תתביש", אז אמרתי: יש לי שאלה: כתוב בפרשה: "ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". זאת אומרת שיש לאלקים צלם ודמות, וזה לא יכול להיות - שהלא אנחנו שרים ב"גדל": "אין לו דמות הגוף" ואינו גוף" אז אין לו דמות, אז אולי חלילה יש טעות, בשיר שלימדו אותנו לשיר, בכל בוקר?

אני כמובן לא זוכר בעצמי את פרטי הסיפור הזה מילדותי, אך שמעתי כמה פעמים בתיאור מפורט מפי הורי אבא ואמא זצ"ל, הם סיפרו: שאלת את השאלה לתומך, ואז נשתרר שקט, ואז השיב הרב: "כשאתם משחקים ורוצים ליצור איזו דמות של כובה, של ילד או של איזה בעל חי, אז יש חומר כזה שאתם לשים, ויש תבנית מחול או מעץ או מתכת, שיוצקים בתוכה את החומר וכשהוא מתקרר ונשאר בתוך התבנית - יוצאת דמות, לפי התבנית, שלתוכה שמים את החומר. ובכן, אז, תבין, - אמר הרב - "בצלמנו כדמותנו" זו התבנית שסידר האלקים. הצלם ששייך לו, הדמות שהוא עיצב - וזוהו יצא האדם שנאמר עליו: ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו" - "זה מה שאני יכול להשיב לך היום. אי"ה כשתגדל תלמד ותבין יותר". - סיפרה לי אמא הצדקת הטהורה ע"ה, שבחדר הקטן עמדה ליד הדלת אשת הרב, הרבנית רייזא רבקה ע"ה ואמרה, באידיש, בקול "אוי ווי, שלא תזיק עין הרע לילד". הרב חיך, וציווה לתת לי סוכריה-יבזה נגמר הסיפור. לימים אמר על כך הרב זצ"ל לאאמו"ר זצ"ל "לפעמים שואל ילד, בתמימות, שאלה שגם גדולים יתקשו להשיב עליה". אחרי שנים רבות נתברר לי שתשובתו של מרן הרב זצ"ל היתה בנויה על דברי רש"י על אתר שם, ד"ה בצלמנו - "בדפוס שלנו".

\*

ברוך ד' שזכיתי בילדותי ל"הבחן" בחומש אצל אור ישראל וקדושו מרן הרב זצ"ל. יתברך שמו, שהחיני וקיימני וזיכני לכתוב דברי הסכמה וברכה, למפעל הקדוש של "חומש הרב", ההולך ומוכן בישיבה השוכנת פה בעיה"ק חיפה ת"ו.

יהי רצון שתעמוד זכותו של מרן הרב זצ"ל לכל העושים והמעשים במלאכת-הקודש-הזאת ויזכו להשלים את המפעל הקדוש שהתחילו בו "חומש הרב", על כל חמישה חומשי תורה, ויתברכו מן השמים להגדיל תורה ולהאדירה, וחפץ ד' בידם יצלח. יהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידיהם.

כנפש המברך באהבה, הכותב וחותם  
לכבוד התורה, לומדיה ועושיה,

שאר-ישוב כהן  
החופעיה"ק חיפה ת"ו

שאר-ישוב כהן  
החופעיה"ק חיפה ת"ו

הרב אליהו רחמים זייני

## הקדמה ל'חומש הראיה'

על הפסוק "כי על פי הדברים האלה כרתי אתכם ברית ואת ישראל" (שמות לד) קבע רבי יוחנן "לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה" (גיטין ס.), ואכן במהלך ההיסטוריה לא מעט באו במחתרת וגנבו את התורה שבכתב עד שנשעתה בידיהם לבלי היכר. ומה שמר עלינו משגיאות אלה? הלא היא תורה שבעל פה. דברי התורה שבכתב הם דברי ה' רק לאור דברי נביאיו זקניו וחכמיו שאת הד הקול ששמענו בהר חורב בעוצמתו, בדקויותיו, בעדינותו, בעומקו, בקיצור ב'איתניותו' כפי שהיה רגיל הראי"ה קוק זצ"ל לומר, העבירו עד הלום רק נביאי וחכמי ישראל, עד אוזנינו כשהן כרויות דיין כדי שנוכל להתבשם מאותו ריח שושנים שהופעת השכינה פיזרה שם ונותן את ריחו בכל דור ודור.

חכמי האמת הנחו אותנו ללמוד תורה שבכתב רק ביום, והרב מסביר גזירה זו משום שה"תורה שבכתב כמו שהיא במבטאה ומאמרה, הרי היא התגלות עליונה, הכוללת בקרבה איתניות של גבורה, הפועלת אדיריות ברום מעלתה. והקטנת החיים שבשדרות הדרורות היא הגורמת את ההכרח לשאוב תדיר מבארות הבאות מאשדי נחלים ההולכים ונמשכים, אשר חוטם הדק הורק והווער - יסוד תורה שבע"פ עם כל פלגות התפרשותה והקטנותיה, מכללות המשנה עד ההויית היותר מאוחרות. קשה לאיש חלש ברוחניותו לקלוט את האיתניות הברורה בזרמת שאון גדולתה - ואין נכון ללמוד את המקרא בלילה מפחד הגבורות, שהן מתעדנות רק לאור השמש הברה בשחקים, היוצאת בנועם גבורתה. ומתוק האור וטוב לעינים". אם כן, כל שכן שאנו הדור האחרון זקוקים לאותן ההקטנות כדי שנוכל להביט באור הגדול הזה מבלי להסתנוור.

יש ויש בין רכותינו שלא היססו לפתוח בפנינו חלונות להביט על דבריו יתברך בפירושיהם על התורה עצמה, אך לא מבלי להסתמך דבריהם ז"ל בהווייתיהם במדרשיהם ובשאר דבריהם. ויש שלא רצו שנסתכן בהבטה אל עבר פניו, שנביט אל האלוקים בלי מסווה, נחזה אל עצם השמים לטוהר כל עוד שקועים אנו במציאות ארצית, אכילה ושתייה, ולכן כל דברי ה' פורשו על ידיהם דרך אותם הצנורות הדקים מיסודה של "תורה שבע"פ ... מכללות המשנה עד ההויית היותר מאוחרות". בדרך זו צעד הרואה הגדול, רבינו הראי"ה קוק זצ"ל, שכמעט כל דבריו סובכים סביב דבריהם ז"ל, אבל מוארים הם בכל פינה ופינה באור ה' המאיר על האומה מתוך דבריו אל מלאכיו, נביאי ישראל ממשה רע"ה ועד אחרוני אנשי כנה"ג.

אבל דא עקא, מי יוכל למלל גבורות ה' אשר בפי הרב זצ"ל מבלי שלוט בכל רגע בכל מכמני דבריו כשירצה להביט אל האלוקים? לכן אזרו חיל הרב חגי לונדין יצ"ו, ר"מ בישיבתנו, והרב יאיר רמר יצ"ו רבו של היישוב חרשה, ובסיוע של רבים מישיבתנו, הביאו לנו את משנת הרב כאור חוזר על התורה, אור חוזר ומאיר עינינו בהבנת דבר ה', אליו היה קשוב בקשב רב הרב. תורה שבעל פה, דרכה נכרתה ברית עם אלוקינו ומבוארת בחזון הרואה הגדול שבדור שלפנינו והדולה גם מבארות מים חיים של בנו הגדול הרצי"ה קוק זצ"ל שהם היו כבר אור ישר על התורה, מופיעה אור חדש על ציון. ומעתה 'הגלים העליונים' הפועלים על נשמתנו בלא הרף יסייעו לברר מאותו הקול העליון,

שהולם תמיד באזננו הפנימית, כמה שאפשר, בירורי דברים, למען נוכל להציגם לפנינו ולפני זולתנו, בצורה המביאה לידי מעשה, ולידי עיון מסודר ומוערך כראוי. ובמהלך קריאת דברו בשבת כבחול, נוכל להכין עצמנו להגשמת רצונו יתברך במעשה בדבור ובמחשבה, בהנחייתם של הרועה הגדול ובנו הגדול.

יישר כח גדול לכל העוסקים במלאכת הקודש, לכל השותפים במפעל הגדול הזה שיאיר עיני דור צמא לדבר ה', צמא להארת חיים עליוניים שכולם אידאליות נשגבה. עבודה עצומה הושקעה על ידם מתוך מסירות נפש כדי שיצא דבר מתוקן מתחת ידיהם. יהי רצון שזכות הראי"ה קוק ובנו הרב צי"ה זצוק"ל יעמוד לימין כל העוסקים הם ובניהם וכל הנלווים עליהם לאורך ימים ושנים, ותסייע בידם להשלים את המלאכה על כל כ"ד הספרים.

ובפתח החלק על ספר בראשית, שנביאי ישראל קראוהו 'ספר הישר' כדאיתא בספר יהושע (י"ג) 'הלא היא כתובה על ספר הישר', ובספר שמואל ב' (א'ח"י) 'ויאמר ללמד בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר', והסביר לנו לגבי רבי יוחנן ש'זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים, דכתיב בהו 'תמות נפשי מות ישרים' (במדבר כג"י), ראוי לסיים תוך פרפראזה של רבי אברהם ן' עזרא בהקדמתו לפירושו על התורה, ולומר:

זה ספר הישר,

לאברהם יצחק הכהן קוק השר,

ובעבותות החכמה נקשר,

ובעיני הדעת יכשר,

וכל תומכו יואשר.

אליהו רחמים בן כמוה"ר מאיר אג"ייני (זייני) שליט"א

בס"ד,

סיון תש"ע

ידידי היקרים והמכובדים,

הרב יאיר רמר והרב חגי לונדין שליט"א, רחש ליכם דבר טוב ואין טוב אלא תורה, ואין תורה כתורת ארץ ישראל.

הרבנים הנ"ל החליטו לאסוף אמיר גורנה, מאורותיו של הראי"ה, הצמודים לפסוקים בתורה, בכדי להאיר עיניהם של ישראל.

והנה צרפו מחשבה למעשה והדברים מגלים ומרוממים את חיי העולם הנטועים בתוכנו לאמיתה של תורה, ועל כך יש לברך את ברכת הראי"ה.

אשריכם ואשרינו שזיכיתם אותנו ואת כל ישראל בברכה זו, ובע"ה נותן התורה הבוחר בעמו ישראל באהבה, ישרה את רוחו עליכם בכריות גופא ונהורא מעליא, להוסיף תמיד ברכה ואור לכל ישראל.

הכותב וחותם לכבוד התורה  
ובציפיה לישועה השלמה,

אליעזר ולדמן  
ישיבת ניר קרית ארבע - חברון



בס"ד

לשכת הרב הראשי  
הרב יעקב אריאל

כ"ב אייר תש"ע

## מכתב ברכה

מי אני ומה אני שאברך את המפעל הגדול והנהדר, ביוזמת ישיבת חיפה, של לקט פרושים ורעיונות של התורה מכתבי מרן הראי"ה קוק זצ"ל ובנו מו"ר הרצי"ה קוק זצ"ל. הם אינם זקוקים לברכתי והלוואי ואהיה זקוק לברכתם.

הראי"ה זצ"ל היה גדול הוגי הדעות בישראל בדורות האחרונים. וה' שלחו למחיה בדור מיוחד, דור תהפוכות, דור של משברים וסערות. דור שהיה זקוק להבנה מעמיקה יותר בתורה על כל רבדיה ולהדרכה ציבורית מתאימה לבעיות התקופה.

האב ובנו ראו את החדש (פרפרזה שהשתמש בה חותנו של הרב זצ"ל, האדר"ת, בהקשר לשמיטה). לרב זצ"ל ולממשיך דרכו מו"ר הרצי"ה זצ"ל הייתה עין חדה להבין לנפש הדור, אך עין חדה יותר הייתה להם בהבנת התורה לעומקה ולרוכה. ומתוך העמקה בתורה ידעו לדלות רעיונות והדרכות שיאירו את עיני הדור, המחדש חייו בארץ ישראל.

עבודה גדולה עשו הרב חגי לונדין, ר"מ בישיבת חיפה, והרב יאיר רמר, רב הישוב חרשה, ללקט מכתביהם של הרב זצ"ל ובנו זצ"ל פירושים ורעיונות ולהצמידם לפסוקי התורה. מפעל מבורך זה מאפשר נגישות לכתביהם תוך כדי לימוד פרשת השבוע.

שפתותיהם של הרב ובנו יהיו מדובבות אותנו מדי שבת בשבתנו. מפעל חשוב זה יסייע להפיץ את דבריהם בריבים בעיקר בשעות המבוכה שבהם אנו שרויים, ואלו יאירו את דרכנו המגששת באפלה.

ראויה חיפה דווקא להוציא ספר חשוב זה. זו העיר שאותה ראו חלוצי הדור הקודם כמתנתקת כביכול משורשינו העמוקים, וכעיר העתיד החדש המתרקם בארץ. והיא הנותנת, שהישיבה ובראשה הרב אליהו זייני שליט"א, תשמש מגדלור של תורה לכל מבקשי הדרך. אור התורה בכלל, ותורתו של מרן הרב זצ"ל תנווט את דרכם ותביאנו מעלה מעלה לגאולתנו השלמה בקרוב.

בברכת התורה והארץ

הרב יעקב אריאל  
הרב הראשי לרמת-גן

הרב יעקב אריאל  
הרב הראשי לרמת-גן

## מכתב ברכה

יישר כוחם של הרב יאיר רמר והרב חגי לונדין על מלאכת קודש החשובה של סידור כתבי מרן הרב קוק ורבינו הרב צבי יהודה כפי מהלך הפסוקים על התורה. זמן רב חיכינו למלאכה וכבר עברו שבעים וחמש שנה ולא הייתה לנו משנה סדורה של פירוש על התורה. היו כמה נסיונות אך לא הניבו פרי, ועתה יכולים אנו לברך על המוגמר שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

אכן מצווים אנו ללמוד מקרא שנכנס לנשמתנו דרך הצינור העליון (אורות התורה א א) וכך למדנו מפי רבינו הרב צבי יהודה להתהלך בדרך "עומק הפשט" אותו אנו פוגשים ביצירה המופלאה של שני מחברינו, שהיא לא רק מלאכה אלא חכמה.

בוודאי ימצאו בה אוצרות אורה כל הלומדים בה, הן תלמידי מרן הרב ורבינו, הן כל לומדי תורה שבעולם, הן קרובי תורה והן לעת עתה רחוקי תורה, הן לומדים בבית המדרש, הן חובשי ספסל האוניברסיטה.

אני הדל כאשר ראיתי את הניצנים הראשונים, שמחתי שמחה רבה, וחזקתי את המחזקים וזרזתי את המזורזים להוציא מתחת ידם מלאכה שלמה; וכאשר עברתי על הדברים אורו עיני ואמרתי זה היום קיונו לו - פירוש על התורה כתורת ארץ ישראל - יושיענו; ערוך בחכמה ודעת, לא קרעים קרעים אלא כל פעם עניינים שלמים.

וכשם שזכינו לפירוש על ספר בראשית, נזכה לפירוש עד תום כל המקרא.

החותם לכבוד התורה

שלמה חיים הכהן אבינר  
שלמה חיים הכהן אבינר





מרכז ישיבת בני-עקיבא  
**אור-עציון**  
ישיבה גבוהה-הסדר

**הרב חיים דרוקמן ראש הישיבה**

בעז"ה, י' במנחם - אב, התש"ע

לע"נ  
חיים אליהו מועטי ז"ל  
**Dr Roger Elie Moatti**  
בן יוסף ועליזה

שנלכ"ע ערב חג שבועות תשס"ט

איש גומל חסדים, אוהב תורה ומזכה את הרבים  
אהב עמו וציפה להשלמת הגאולה

לכבוד

הרב יאיר רמר

הרב חגי לונדין

הרבה שלום וברכת ד'!

שמחתי ביותר לראות את ראשית מפעלכם הגדול להוציא לאור את חומש הראי"ה, מלוקט מכל כתביו של מרן הרב זצ"ל על חמשת חומשי התורה, לפי סדר הפרשיות והפסוקים.

מרן הרב זצ"ל היה ענק בתורה על כל מקצועותיה, הלכה ואגדה, נגלה ונסתר, והיה הוגה דעות מקורי, הגדול ביותר בדורות האחרונים, שלא היה כלל וכלל כמותו. על תורתו של הרב זצ"ל ניתן לומר בפה מלא: "הפוך בה והפוך בה, דכולה בה" (אבות סוף פרק ה'). ואנחנו עדים שבמשך השנים הולכים ועוסקים בה יותר ויותר בתחומיה השונים.

תבורכו אתם על עבודתכם הגדולה והחשובה לדלות מהים הגדול של תורת הרב זצ"ל את דבריו על פסוקי התורה, ולזכות את עם ישראל בחומש הראי"ה. על ידי כך בודאי יתרבו לומדי התורה הגדולה של הרב זצ"ל.

יהי רצון שחפץ ד' בידכם יצליח ותשלימו מפעל חשוב זה גם על נביאים וכתובים.

**מרכז שפירא**

79411 ת"ד



**ראש הישיבה**

טל' 08-8582827

פקס' 08-8587399

Drukman@gmail.com



**משרד הישיבה**

טל' 08-8586805

פקס' 08-8502035

OrEzra@netvision.net.il

בברכת התורה והארץ,

חיים דרוקמן

